

Sygn. akt III UK 136/11

**WYROK
W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

Dnia 13 lipca 2012 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Kazimierz Jaśkowski (przewodniczący)

SSN Zbigniew Hajn

SSN Jerzy Kwaśniewski (sprawozdawca)

w sprawie z odwołania P. O.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w R.

o prawo do renty,

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń

Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 13 lipca 2012 r.,

skargi kasacyjnej ubezpieczonego od wyroku Sądu Apelacyjnego

z dnia 21 czerwca 2011 r.,

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 21 czerwca 2011 r. Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 k.p.c. oddalił apelację wnioskodawcy P. O. od wyroku Sądu Okręgowego – Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w R. z dnia 8 września 2010 r. oddalającego

odwołanie wnioskodawcy od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w R. z dnia 31 marca 2010 r. odmawiającej P. O. przyznania prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy w związku z wypadkiem przy pracy.

W uzasadnieniu wyroku Sądu drugiej instancji przedstawione zostały następujące jego podstawy. Bezsporne jest, że wnioskodawca w dniu 31 maja 2008 r. uległ wypadkowi przy pracy, doznając urazu oka lewego, tak bardzo ograniczającego widzenie uszkodzonym okiem, że w praktyce nastąpiła jednooczność. Wnioskodawca, urodzony 22 kwietnia 1963 r., ukończył zasadniczą szkołę zawodową i zdobył zawód mechanizatora rolnictwa, którego nigdy nie wykonywał. Ostatnio wykonywana przez wnioskodawcę praca (do dnia wypadku przy pracy) na stanowisku pomocnika operatora wężła betoniarskiego polegała na obsłudze betoniarki, w której dozowanie jest automatyczne, ale jej czyszczenie i konserwacja wiąże się z pracą na wysokości (powyżej trzech metrów). W postępowaniu pierwszoinstancyjnym został przeprowadzony dowód z opinii biegłego lekarza sądowego specjalisty z zakresu chorób oczu J. K. Sąd drugiej instancji – uzupełniając postępowanie dowodowe – dopuścił dowód z opinii biegłych lekarzy sądowych: specjalisty okulisty J. P., specjalisty z zakresu medycyny pracy L. S.-M. oraz z opinii biegłego specjalisty okulisty K. K.-S. W opinii biegłego J. K. wnioskodawca jest zdolny do pracy. Okres dwuletni od urazu był wystarczający dla zaadoptowania się do jednooczności i przystosowania się do pracy niewymagającej widzenia obuocznego, zalecane są prace proste niewysilające wzroku, najlepiej przy świetle dziennym. Biegli J. P. i L. S.-M. uznali wnioskodawcę za niezdolnego do pracy na ostatnio zajmowanym stanowisku w związku z wypadkiem przy pracy, nie stwierdzili natomiast niezdolności do pracy w rozumieniu art. 12 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Rozpoznane schorzenie jest przeciwwskazaniem do pracy wymagającej widzenia obuocznego, tj. pracy na wysokości, przy maszynach w ruchu, zawodowego prowadzenia pojazdów. Według biegłej K. K.-S. praca mechanizatora rolnictwa dotyczy także zadań na wysokości powyżej 3 m (przy naprawie kombajnów) oraz czynności naprawczych maszyn pracujących w ruchu z odkrytymi częściami tnącymi, niebezpiecznych dla zdrowia. Badany nie ma widzenia obuocznego i nie może wykonywać tych prac. We wnioskach opinii biegła podała, że schorzenia narządu wzroku powodują u

wnioskodawcy częściową okresową niezdolność do pracy zarówno w wykonywanym ostatnio, jak i w wyuczonym zawodzie.

Sąd drugiej instancji, podzielając ustalenia Sądu pierwszej instancji uznał, że wnioskodawca nie jest niezdolny do pracy w związku z wypadkiem przy pracy w rozumieniu przepisu art. 12 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2009 r. Nr 153, 1227 ze zm.). Sąd podzielił opinię biegłych: J. K. oraz J. P. i L. S.–M., że wnioskodawca nie jest niezdolny do pracy zgodnej z kwalifikacjami, są jedynie przeciwwskazania do pracy na ostatnio zajmowanym stanowisku. Wnioskodawca, posiadający wykształcenie zasadnicze zawodowe i doświadczenie w pracy operatora wężła betoniarskiego ma – w ocenie Sądu drugiej instancji – kwalifikacje do pracy fizycznej. Aktualny stan schorzenia zawodowego nie ogranicza w stopniu znacznym zdolności wnioskodawcy do pracy fizycznej, dlatego nie ma niezdolności do pracy w rozumieniu art. 12 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Według Sądu drugiej instancji oceny takiej można było dokonać ponieważ wnioskodawca zachował pełną sprawność, a jedynie ze względów profilaktycznych powinien unikać pracy w warunkach mogących wpłynąć na pogorszenie jego stanu zdrowia. Wnioskodawca wykonywał prace fizyczne związane z produkcją betonu i nadal jest zdolny do pracy fizycznej przy takich pracach: przy prostych pracach budowlanych, czy przy produkcji prefabrykatów, z ograniczeniami wynikającymi z jednooczności. Takie prace odpowiadają jego kwalifikacjom i wiekowi. Wnioskodawca jest zdolny do podjęcia innej pracy w ramach swoich kwalifikacji.

Według Sądu drugiej instancji niezdolność do wykonywania pracy dotychczasowej jest warunkiem koniecznym ustalenia prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy, ale nie jest warunkiem wystarczającym, jeżeli wiek, poziom wykształcenia i predyspozycje psychofizyczne usprawiedliwiają rokowanie, że mimo upośledzenia organizmu możliwe jest podjęcie innej pracy w tym samym zawodzie albo po przekwalifikowaniu zawodowym (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 31 marca 2009 r., II UK 264/08 - Lex nr 707880; z dnia 8 stycznia 2009 r., I UK 200/08 – Lex nr 738337). Zalecenie lekarskie odsunięcia pracownika od wykonywanej pracy ze względów profilaktycznych (zakaz pracy na wysokości, przy maszynach w ruchu) nie jest wystarczającą przesłanką uznania go za niezdolnego

do pracy w rozumieniu art. 12 ustawy o emeryturach i rentach z FUS (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 16 sierpnia 2005 r., I UK 362/04 – OSNP 2006/11-12/193). Czym innym jest konkretne zatrudnienie, na wykonywanie którego nie wyraża zgody lekarz medycyny pracy i czym innym szersza ocena stwierdzająca brak niezdolności do pracy, która nie odnosi się do jednego stanowiska pracy, lecz do pracy zgodnej z kwalifikacjami (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 maja 2010 r., I UK 22/10 – Lex nr 607130; z dnia 12 marca 2007 r., UK 299/06 - OSNP 2008/7-8/112; z dnia 29 czerwca 2005 r., I UK 299/04 – OSNP 2006/5-6/93).

Sąd drugiej instancji nie podzielił trzeciej opinii sporządzonej przez biegłą specjalistę okulistę K. K. - S. Uznał Sąd, że opinia ta "stwierdzająca u wnioskodawcy częściową niezdolność do pracy jest odmienna w swoich wnioskach od pozostałych opinii podjętych – z udziałem biegłego z zakresu medycyny pracy. Ponadto opinia biegłej K. K.-S. jest wewnątrznie sprzeczna ponieważ oceniła ona kwalifikacje wnioskodawcy w odniesieniu do jego teoretycznego wykształcenia w zawodzie mechanizatora rolnictwa i do ostatniego stanowiska pracy. Opinia ta nie odróżnia przeciwwskazań do zatrudnienia od niezdolności do pracy w rozumieniu art. 12 ustawy o emeryturach i rentach z FUS.

Wyrok Sądu Apelacyjnego wnioskodawca zaskarżył skargą kasacyjną, opierając skargę na obydwu podstawach określonych w art. 398³ § 1 pkt 1 i 2 k.p.c. W ramach pierwszej podstawy zarzucono błędną wykładnię i niewłaściwe zastosowanie: przepisu art. 57, art. 12 i art. 13 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych przez pominięcie socjalno - ekonomicznego aspektu niezdolności do pracy ubezpieczonego, polegające na zaniechaniu uwzględnienia obiektywnej możliwości podjęcia przez wnioskodawcę zatrudnienia zgodnego z poziomem kwalifikacji i wykształcenia oraz nieuwzględnienie, że pojęcie kwalifikacje do pracy fizycznej jest pojęciem ogólnym oderwanym od konkretnych kwalifikacji ubezpieczonego. W ramach podstawy procesowej skargi (art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c.) zarzucono: „rażące” naruszenie art. 233 § 1 k.p.c. w związku z art. 328 § 2 k.p.c. oraz art. 316 § 1 i art. 382 k.p.c. w związku z art. 391 § 1 k.p.c., „w następstwie którego oraz w następstwie nieprzestrzegania kompetencji rozpoznawczych i kontrolnych sądu odwoławczego i

niespełnieniu jego procesowej funkcji doszło do pominięcia części materiału dowodowego zebranego w postępowaniu”.

W oparciu o powyższe zarzuty skarżący wniósł o: - uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi drugiej instancji, ewentualnie o: uchylenie zaskarżonego wyroku Sądu drugiej instancji oraz o uchylenie wyroku Sądu pierwszej instancji i orzeczenie co do istoty sprawy przez przyznanie P. O. prawa do renty oraz o obciążenie pozwanego kosztami postępowania kasacyjnego, w tym kosztami zastępstwa procesowego według norm prawem przepisanych.

W uzasadnieniu skargi kasacyjnej skarżący powołał się na pogląd wyrażony w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 15 września 2006 r., I UK 103/06 – OSNP 2007/17-18/261, że ubezpieczony może być uznany za częściowo niezdolnego do pracy, gdy zachował zdolność do wykonywania jakiegokolwiek pracy (np. wymagającej niższych albo niewymagającej żadnych kwalifikacji), lecz jednocześnie utracił w znacznym stopniu zdolność do wykonywania pracy, do której posiada kwalifikacje. W uzasadnieniu tego wyroku Sąd Najwyższy zwrócił uwagę, że doniosłe znaczenie w konstrukcji częściowej niezdolności do pracy określonej w art. 12 ust 3 ustawy o emeryturach i rentach z FUS ma podkreślenie, że chodzi o ocenę zachowania zdolności do wykonywania nie jakiegokolwiek pracy, lecz pracy zgodnej z poziomem posiadanych kwalifikacji. Ratio legis wyodrębnienia tej przesłanki stanowi wyeliminowanie sytuacji, w których ubezpieczeni o wyższych kwalifikacjach po utracie zdolności do ich zarobkowego wykorzystania zmuszeni byłiby podjąć pracę niżej kwalifikowaną, do której zachowali zdolność wobec braku środków do życia. w ocenie skarżącego Sąd Apelacyjny w zaskarżonym wyroku nie dokonał takiej analizy na podstawie zgromadzonego w sprawie materiału dowodowego.

Skarżący powołał się na pogląd wyrażony w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 8 maja 2008 r., I UK 356/2007 - OSNP 2009/17-18/23, zgodnie z którym: ocena częściowej niezdolności do pracy w zakresie dotyczącym naruszenia sprawności organizmu i wynikających stąd ograniczeń możliwości wykonywania pracy wymaga z reguły wiadomości specjalnych (opinii biegłego z zakresu medycyny). Natomiast ostateczna ocena, czy ubezpieczony jest częściowo

niezdolny do pracy musi uwzględniać także inne elementy, w tym zwłaszcza poziom kwalifikacji ubezpieczonego, możliwości zarobkowania w zakresie tych kwalifikacji, możliwość wykonywania dotychczasowej pracy lub podjęcia innej pracy oraz celowość przekwalifikowania zawodowego, biorąc pod uwagę rodzaj i charakter dotychczas wykonywanej pracy, poziom wykształcenia, wiek i predyspozycje psychofizyczne (art. 12 ust. 1 i 3 oraz art. 13 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, jednolity tekst: Dz. U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353 ze zm.). Ocena ta ma charakter prawny i może jej dokonać wyłącznie sąd a nie biegły.

Skarżący powołał się także na pogląd wyrażony w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 7 lutego 2006 r., I PK 153/05 – OSNP 2007/1-2/2, że częściowej niezdolności do pracy, polegającej na utracie w znacznym stopniu zdolności do pracy zgodnej z poziomem posiadanych kwalifikacji, nie wyklucza możliwość podjęcia przez ubezpieczonego pracy niżej kwalifikowanej. W ocenie skarżącego przyjęcie przez Sąd Apelacyjny w zaskarżonym wyroku ogólnego pojęcia „kwalifikacji do pracy fizycznej” stoi w sprzeczności z konkretnymi kwalifikacjami wnioskodawcy, ponieważ w tym pojęciu zawierają się najprostsze prace jak i prace wymagające specjalistycznych umiejętności i predyspozycji, co przekłada się bezpośrednio na aspekt ekonomiczny. W ocenie skarżącego przy analizie pojęcia częściowej niezdolności do pracy (art. 12 ust. 3 ustawy o emeryturach i rentach z FUS) należy brać pod uwagę zarówno kryterium biologiczne jak i ekonomiczne. W sensie biologicznym, to stan organizmu dotkniętego schorzeniami naruszającymi jego sprawność w stopniu powodującym częściową niezdolność do pracy zgodnej z poziomem posiadanych kwalifikacji; w sensie ekonomicznym to częściowa utrata zdolności do zarobkowania wykonywaniem takiej pracy. Osobą częściowo niezdolną do pracy w rozumieniu art. 12 ust. 3 ustawy o emeryturach i rentach z FUS jest więc osoba, która spełnia oba te kryteria a więc jest dotknięta upośledzeniem zarówno biologicznym, jak i ekonomicznym - tak SN w wyroku z dnia 21 listopada 2004 r., I UK 28/04 – Lex Nr 979161. Prace przy obsłudze wężła betoniarskiego (praca na wysokości, wibracje) czy prace mechanizatora rolnictwa przy maszynach rolniczych w ruchu (kombajny, traktory) to nie to samo co prace fizyczne, które może wykonywać osoba

jednooczna. Z punktu oceny kryterium ekonomicznego jest to oczywiste. W konsekwencji utrata przez wnioskodawcę zdolności do pracy na wykonywanym wcześniej stanowisku przy obsłudze wężła betoniarskiego i w ramach wyuczonego zawodu (mechanizator rolnictwa), a możliwość wykonywania najprostszyc prac fizycznych niewymagających widzenia obuocznego powinna być uznana jako częściowa niezdolność do pracy.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Kwalifikacje materialnoprawnej podstawy zaskarżonego wyroku dotyczą ustalonych okoliczności faktycznych. Okolicznościami tymi Sąd Najwyższy jest związany (art. 398¹³ § 2 k.p.c.); należało jednakże upewnić się – ze względu na zarzuty drugiej (procesowej) podstawy skargi kasacyjnej – czy stanowiące podstawę zaskarżonego wyroku ustalenia faktyczne zostały podjęte bez naruszenia przepisów postępowania.

Chociaż skarga kasacyjna powołała się na podstawę procesową i chociaż wskazała kilka przepisów kodeksu postępowania cywilnego ze stwierdzeniem ich „rażącego” naruszenia, to ograniczyła się do swoistej jedynie deklaracji naruszeń, której nie sposób przyporządkować do wskazanych przepisów. Nie wiadomo nawet w czym autorka skargi upatruje zarzucanego „nieprzestrzegania kompetencji rozpoznawczych i kontrolnych sądu odwoławczego i niespełniania jego procesowej funkcji”. Niczego tu bowiem nie wyjaśnia powołanie się na to, że: „doszło do pominięcia części materiału zebranego w postępowaniu”, skoro uzasadnienie skargi nie wskazuje jakiegokolwiek dowodu czy innego elementu „materiału zebranego w postępowaniu”, które miałyby być wyłączone z rozpatrzenia przez Sąd. Należy więc stwierdzić, że sposób w jaki została przedstawiona procesowa podstawa skargi kasacyjnej, przez gołosłowną ogólnikowość zarzutu, a raczej jego tylko imitacyjne upodobnienie do abstrakcyjnej formuły podstawy z art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c., musi prowadzić do oceny o bezzasadności tej podstawy skargi.

Niezasadna jest także materialnoprawna podstawa skargi kasacyjnej.

W uzasadnieniu skargi dotyczącym zarzutów naruszenia wskazanych przepisów prawa materialnego ograniczono się do powołania kilku wyroków Sądu

Najwyższego, w których Sąd Najwyższy - na tle okoliczności ustalonych w sprawach wówczas rozpatrywanych – wyjaśnił zawarte w art. 12 ust. 3 ustawy o emeryturach i rentach z FUS pojęcie niezdolności do pracy:, że potrzebne jest ustalenie zachowania zdolności do wykonywania nie jakiegokolwiek pracy lecz pracy zgodnej z poziomem posiadanych kwalifikacji (wyrok z dnia 15 września 2006 r., I UK 103/2006), że ocena, czy ubezpieczony częściowo niezdolny do pracy powinna uwzględnić poziom kwalifikacji ubezpieczonego, możliwość zarobkowania w zakresie tych kwalifikacji, możliwość wykonywania dotychczasowej pracy lub podjęcia innej pracy oraz celowość przekwalifikowania zawodowego, biorąc pod uwagę rodzaj i charakter dotychczas wykonywanej pracy, poziom wykształcenia, wiek i predyspozycje psychofizyczne (wyrok z 8 maja 2008 r., I UK 356/2007); że potrzebne jest łączne wzięcie pod uwagę tak kryterium biologicznego dotyczącego sprawności organizmu ubezpieczonego, jak i kryterium ekonomicznego dotyczącego zdolności do wykonywania pracy zgodnej z poziomem posiadanych kwalifikacji (wyrok z dnia 21 grudnia 2004 r., I UK 28/2004).

Z przywołania w skardze orzeczeń Sądu Najwyższego nie wynika zasadność skargi, nie wskazano w niej bowiem, że zaskarżone orzeczenie opiera się na interpretacji wskazanych przepisów prawa materialnego sprzecznej z ukształtowanym orzecznictwem. Zamiast argumentacji, która przemawiałaby za zasadnością postawionego w skardze zarzutu, wnosząca skargę poprzestała na stwierdzeniu, że jej zdaniem jest oczywiste, iż prac na wysokości przy obsłudze wężła betoniarskiego i prac przy maszynach rolniczych w ruchu nie może wykonywać osoba jednooczna. Stwierdzenie takie odnosi się wyłącznie do części dokonanych w sprawie ustaleń, których kwalifikacja prawna przez Sąd drugiej instancji jest w istocie rzeczy niesprzeczna z oceną skarżącego. Z uzasadnienia zaskarżonego wyroku wynika bowiem, że Sąd – zgodnie z opiniami biegłych lekarzy, w tym specjalisty z zakresu medycyny pracy ustalił, że na skutek praktycznej jednooczności ubezpieczonego nie mógłby on wykonywać prac, o których mowa w skardze. Jeżeli – co skarżący pomija – pomimo ustalenia niezdolności ubezpieczonego do wykonywania niektórych prac, Sąd ustalił, że nie utracił on zdolności do pracy zgodnej z jego kwalifikacjami, to wynika to właśnie z analizy okoliczności, o których mowa w przywołanych w skardze orzeczeniach

Sądu Najwyższego dotyczących rodzaju i (charakteru) dotychczas wykonywanej pracy, wieku i poziomu wykształcenia. Opierając się na krytycznej ocenie opinii biegłych Sąd ustalił, że ubezpieczony na podstawie swych kwalifikacji „wykonywał prace fizyczne związane z produkcją betonu i nadal zdolny jest do pracy fizycznej przy takich pracach, przy prostych pracach budowlanych, czy przy produkcji prefabrykatów, z ograniczeniami wynikającymi z jednoocności. Takie prace odpowiadają jego kwalifikacjom i wiekowi ... jest zatem zdolny do podjęcia innej pracy w ramach swoich kwalifikacji”. Do powyższej oceny zaskarżonego wyroku opartej na niezakwestionowanych w skardze ustaleniach faktycznych – w skardze nie ma adekwatnego odniesienia się.

Z powyższych przyczyn wobec bezzasadności podstaw skargi kasacyjnej po rozpatrzeniu sprawy w granicach przedstawionych w skardze zarzutów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹³ § 1 i § 2 oraz art. 398¹⁴ k.p.c. orzekł jak w sentencji.